

Ds. Jaco Zuurmond

Zondag Reminiscere – Tweede van de Veertigdagen / Exodus 4, 18 – 26 / Lucas 9, 28 – 31¹ / Bloed

Gemeente van de levende,

Waar het om gaat is dat dit wonderlijke, zelfs mythisch aandoende verhaal, dat onze Lieve Heer Mozes zocht te doden, en hoe vervolgens Sippora redding bracht – natuurlijk is het weer een vrouw die redding brengt!² – door hun zoon te besnijden, en vervolgens Mozes' voeten met het bloed te bestrijken..., waar het om gaat – en dat is wezenlijk! – is dat dit bizarre verhaal in feite een voorafschaduw van het Pesachverhaal is³.

Het valt bijvoorbeeld op dat in ons verhaal van vandaag de dood van de eerstgeborene van Farao al wordt aangekondigd. Eigenlijk nog helemaal voordat het verhaal van de plagen goed en wel op gang komt wordt de laatste plaag al aangekondigd.

Over de eerstgeborene gaat het ineens, hier in het begin van het exodusboek. “Israël is *mijn* eerstgeborene”, zo spreekt de Levende. Om deze eerstgeborene vervolgens te plaatsen tegenover de eerstgeborene van Farao.

In dat begrip ‘eerstgeborene’ gaat het om de toekomst. De eerstgeborene in de Bijbel staat voor de toekomst *pur sang*. In die éne kan je lezen waar het met allen om te doen is. Het kleine verhaal van die éne eerstgeborene is in feite de geconcentreerde analyse van het grote verhaal van allen, hoe het geheel er in de kern aan toe is.

Dat systeem van Egypte – met die luxe, met al die macht, dat systeem van heersen dat ten grondslag lag aan die ongekende luxe, aan die ongekende macht over mens en natuur – dat systeem van Egypte is uiteindelijk ten dode opgeschreven. Als mensen zo leven, volgens het Model ‘Egypte’, dan loopt het met zo’n samenleving uiteindelijk op niets uit. Mag de luxe overweldigend zijn, mogen de technische prestaties de grootste verwondering wekken, mag de macht van Egypte grenzeloos lijken – uiteindelijk, in de kern, gaat dit systeem ten koste van de humaniteit, ten koste van wat in de Bijbel wordt bedoeld met ‘leven’. Uiteindelijk loopt Egypte dood. Dát is in de kern wat wordt bedoeld met de aankondiging van de dood van de eerstgeborene. Dat is wat wordt bedoeld, straks met Pasen, met dat vastlopen en verdrinken van Egypte in het water van de Schelfzee. Egypte loopt dood in zichzelf.

De tweede overeenkomst tussen het verhaal van vandaag en het Pesachverhaal is de rol van het bloed. Het beeld besnijdenisbloed⁴ dat door Sippora over de voeten van Mozes wordt gesmeerd loopt vooruit op het verhaal van het bloed van het Pesachlam dat straks door de Israëlieten aan de deurposten zal worden

---

¹ We bevinden ons eigenlijk in het Matteüsjaar. Met het oog op de exoduslezing is gekozen voor de Lucas-variant van het verhaal van de *Verheerlijking op de berg*.

² Ik stip het toch maar even aan op deze internationale vrouwendag!

³ In een leerhuis zouden we nu vervolgens de rest van de avond aan deze éne zin kunnen besteden. Om toch iets van ‘leerhuis’ te geven wordt dit een preek met voetnoten.

In dit leerhuis over deze passage zou het dan bijv. ook gaan over de Redactie van de Bijbel, hoe de Bijbelboeken waarschijnlijk samengesteld zijn uit meerdere bronnen, en hoe in zo’n kleine passage van als van vandaag waarschijnlijk een min of meer losstaand oud mythisch verhaal door de Redacteuren (‘Rabenu’ – ‘onze leermeester’ – zo noemde Rosenzweig deze ‘redactor’) een plaats is gegeven in het grote geheel van Exodus.

⁴ In het leerhuis zouden we ook ruim aandacht besteden aan de symboliek van de besnijdenis. Mozes is opgevoed als Egyptisch jongetje. Ongetwijfeld is hij allang besneden. Maar de ene besnijdenis is de andere niet. Voor de ‘zonen van Israël’ is de besnijdenis het teken van het verbond. Besnijdenis in Israël wil zeggen: deze mens hoort bij die bevrijder-God. Dat is het verhaal waarbinnen ook Mozes éénduidig een plek krijgt in dit wondere verhaal.

In Israël is besnijdenis niet een willekeurig symbool. De ‘onbesnedene’ bij uitstek is de reus Goliath. De geweldenaar. De pure macht. Besnijdenis treft de man... en niet voor niets. In de besnijdenis wordt de menselijke ‘potentie’ besneden, de (mannelijke) machtswellust afgesneden.

gesmeerd, in de nacht dat de doodsengel door Egypte trekt – in de nacht dus van de dood van de eerstgeborenen.

Weer zo'n luguber verhaal. Wij moderne mensen hebben het niet zo met 'bloed-verhalen'. Maar laten we toch ons best doen om te lezen, om goed te lezen.

Wat wil dat nu zeggen, straks met Pasen, dat bloed aan de deurpost? Het is een afgesproken teken, ja, zodat die doodsengel voorbij gaat. Ja. Maar waarom dit – lugubere - teken. Wat is de symboliek?

Dat bloed aan de deurpost wil een verhaal vertellen. "Hier is al gestorven", zo wil dat bloed vertellen. "Hier is al gestorven..."

Uittocht, zo vertelt het bloed aan de deurposten... maar zo vertelt dus ook het bloed op Mozes' voeten – die voeten waarmee hij de uittocht zal gaan... Uittocht is geen vrijblijvende kwestie. Een beetje wel en een beetje niet. Uittocht wordt niets als je ergens van binnen nog dat systeem van Egypte toch mee neemt... dat systeem van beheersing, van macht, van onderdrukking, waarin de levens van kleine mensen ondergeschikt worden gemaakt aan het bruto nationaal product.

Mozes, zo hebben we onderhand wel begrepen uit onze Exodus-lezing tot nu toe, Mozes is beide... Hij is én Israëliet én Egyptenaar. Zoals elk mens beide is, *zwei Seelen in (m)einer Brust*. De weg van de uittocht gaan, kiezen voor bevrijding, kiezen voor Leven, zoals dat in het Bijbels visioen wordt beschreven, dat kan niet als je ook vast blijft houden aan die Egyptische levensinstelling.

Kiezen voor leven is niet vrijblijvend. Het is een bloedserieuze kwestie... zo ervaart Mozes in ons verhaal van vandaag. In alle vertwijfeling. Het is een dramatisch besef, zoveel wordt wel duidelijk in dat wonderde verhaal. Om de uittocht te gaan... moet een mens in feite eerst sterven.

En daarom dus dat bloed aan de deurpost. Dat bloed nu over de voeten van Mozes. "Hier is al gestorven".

Hier is, eindelijk, dat Egypte in ons gestorven. Hier is eindelijk die oude mens gestorven...

"Hier is gestorven... en juist daarom is hier leven"... dat is wat dat bloed aan de deurposten en aan Mozes' voeten vertelt.

Uittocht-leven, opstandingsleven, is leven dat uit de dood terugontvangen is. Het is werkelijk nieuw leven, 'de dood voorbij'. Dood waar is uw prikkel, kan de apostel Paulus dan ook dichten. Nieuw leven, de dood voorbij – het systeem van Egypte voorbij, eindelijk voorbij, het heeft geen macht meer over ons, geen macht meer in ons, omdat het in ons al gestorven is. Dat is wat in dat zo sprekende teken van het bloed wordt verteld.

Aanstands viere wij de maaltijd van de Heer. 'Bloed van Christus' zo zal de diaken ons toezeggen, als wij de beker met wijn in ontvangst nemen... 'Bloed van Christus'⁵.

"Hier is al gestorven" vertelt dat bloed, dat onze lippen zal kleuren.

"Hier is al gestorven – Hij voor ons".

De doodsengel hoeft hier niet meer binnen. Dat doodssysteem van Egypte heeft hier al zijn einde gevonden. Egypte heeft geen macht meer over ons.

---

⁵ *Mijn Heiland heeft zijn bloed geplengd. Voor zondaars zoals als wij; En met dat dierbaar bloed besprengd zijn wij van zonden vrij.* Dat zingen we anno nu dus niet meer – en met goede reden. Het is inderdaad zo maar luguber, die bloedtheologie. Denk aan de film *the Passion of the Christ*, van de Mel Gibson, met bijv. een martelscene van een kwartier, waarin elk detail wordt getoond. Het bloed spat van het scherm af, haast.

En weet, de motivatie van het zo plastisch in beeld brengen van die marteling is een zeer vrome: Het gaat er dus om dat jij beseft: dat is de straf die ik heb verdiend. Gods straf, om precies te zijn... die ik heb verdiend.

Het is in feite een moderne variant van het Piëtisme dat ook al Bachs Matteüs-Passion kleurt. *O Mensch beweine dein Sünden gross*.

Vandaar die dramatische aria's in de Matteüs. Het is hetzelfde systeem als in *The Passion of the Christ*: Hoe meer leed en pijn van Christus jij voelt – hoe beter je je eigen zonden bewust wordt – *Buß und Reu' knirscht das Sündenherz entzwei* – en hoe dankbaarder jij er dus voor zult zijn dat Hij die pijn voor jou gedragen heeft.

En vandaar dat in dit soort theologie het lijden zo plastisch en dramatisch, zo bloederig wordt uitgedrukt.

Van die schematische bloedtheologie heeft de kerk bewust afscheid genomen. Vooral: omdat het Godsbeeld niet klopt. Een woedende God die uit is op het bloed van mensen... Een God die uit pure rancune mensen wil martelen... en dat we dan dankbaar moeten zijn dat Hij al die kwellingen op zijn zoon afwentelt... Los van het wel heel erg platte schema (de algoritmes van de belastingdienst werken goddank subtieler – en zelfs die vinden we inhumane)... wat schuiven we onze lieve Heer in de schoenen als wij zo over hem denken – als wij zo over hem zingen...???!!!!

Eens te meer reden om vandaag extra goed te lezen; dat bizarre verhaal van Sippora die het bloed van de besnijdenis over Mozes' voeten strijkt...

O ja, er zijn altijd argumenten... om te blijven hangen in die spiraal van geweld tegenover geweld, van boosheid tegenover boosheid. Er zijn altijd argumenten om toch ook maar vast te houden aan dat systeem van verspilling en uitbuiting. Om toch nog maar liever te mikken op beheersing, in plaats van ontvankelijkheid. Egypte gaat nog wel even door, al beseft iedereen steeds meer dat het stuiptrekkingen zijn.

Maar wij zijn er klaar mee.

“Hier is al gestorven”, zo vertelt het bloed op onze lippen.

En uit die dood ontvangen wij... nieuw leven. Nieuwe toekomst. Uittocht-leven. Paasleven. Opstandingsleven. Eindelijk vrij⁶. Laat het zo zijn.

Inleiding op het Evangelie van de zondag

Vandaag is het zondag Reminiscere. De tweede zondag van de Veertigdagen. Traditioneel leest de kerk op deze zondag het verhaal van de ‘verheerlijking op de berg’. Het is een verhaal met ongekend uitzicht, zoals je dat vanaf bergen kunt hebben. Het is de zondag van het ongekende visioen. Even al voorbij Pasen mogen kijken.

In dit visioen is Jezus in gesprek met Mozes en Elia. In gesprek waarover? *Waarover praatten zij, die drie daar op dat hek?* Over Jezus’ ‘levenseinde’ volgens de NBV. Volgens de vorige vertaling spreken zij over zijn ‘uitgang’. De Naardense Bijbel laat Jezus, Mozes en Elia spreken over zijn ‘uittocht’. In het Grieks staat daar dan ook het woordje ‘Exodos’. Vandaag vertalen we het woordje gewoon níet. Jezus met Mozes in gesprek over onze ‘Exodos’ – daar valt wat te leren. Daar valt álles te leren.

---

⁶ *Free at last*, Martin Luther King, 1963.